

Nature of word in the Context of Biblical Discourse: Psycholinguistic Analysis

Природа слова в контексті біблійного дискурсу: психолінгвістичний аналіз

Tetyana Ivasyshyna

Ph.D. in Philology,
Assistant Professor

E-mail: itavitaastra@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2859-6961

Тетяна Івасишина

кандидат філологічних наук,
доцент

Iryna Rudenko

Ph.D. in Philology

E-mail: iryna-rudenko@ukr.net
orcid.org/0000-0001-7013-079X

Ірина Руденко

кандидат філологічних наук

*National Academy of Security
Service of Ukraine*

✉ 22, M. Maksymovycha Str., Kyiv,
Ukraine, 03022

*Національна академія
Служби безпеки України*

✉ вул. М. Максимовича, 22, Київ,
Україна, 03022

Original manuscript received September 05, 2018

Revised manuscript accepted September 25, 2019

ABSTRACT

Introduction. *The article deals with a psycholinguistic attributes of the token «word». The **objective** is to investigate the semantic parameters which the token «word» realizes within the limits of biblical discourse.*

Methods. *General scientific methods such as analysis, synthesis, abstracting, generalization, theoretical and empirical analysis were used in order to the determine the psycholinguistic patterns of interpretation and understanding of the concept «word» in biblical discourse, as follows: discourse-analysis, content-analysis, method of observation and descriptive method enabled to determine that Bible is not just a text,*

but a mega-text, in which the concept of «word» transcended beyond the established lexicographic interpretations and determined the broad functional and semantic possibilities that were realized exclusively within the biblical discourse.

Results of investigation. *The distinctive ontological functions of the concept «word» were outlined on particular Bible examples. It was determined that in the context of theanthropological conception a word had a heaven born origin and it was endowed with both constructive and destructive power. In the Holy Scriptures a word appeared as a unique method of the world creation, God impersonation, idea creation, the search for truth, cognition of heavenly wisdom and so on. The word tridimensionality was relevant to Triune God. Rather words – are great power and energy. The «image and likeness» of man is manifested to God through the word comprehension. The greatness of man and the supremacy of all things is contingent on the reason for the word gift owning.*

Conclusions. *The word is endowed with a unique potential of influence on thinking, consciousness and a person perception. The study revealed that the word as a discursive unit should be considered not only from the point of view of semantic-syntactic, cognitive-pragmatic and other features, but also, in particular, psycholinguistic criteria for the development of being.*

Key words: *word, nature of word, function of word, biblical discourse, psycholinguistic analysis.*

Вступ

Природа слова як комунікативної одиниці неймовірно складна та неоднозначна у трактуванні. На сьогодні поняття «слово» не має єдиного усталеного визначення, з яким би погодилися науковці різних шкіл і напрямків. Його дуалістична сутність завжди залишає поле для аналізу нових функціональних аспектів, зважаючи на когнітивно-прагматичний потенціал лексеми як елементарної одиниці Божественної світобудови. З огляду на те, що не існує жодного явища чи поняття, які не номінуються, слово постає найскладнішим феноменом світосприйняття людини. Слово – мовна реальність, що визнана, проте не визначена загальною науковою дефініцією. Такі труднощі зумовлені самою природою слова, у якому поєднуються власне мовні елементи – категорії, форми тощо та екстралінгвістичні, соціальні, у яких відображені факти суспільного буття, матеріальної й духовної культури; вербалізовано все, що пізнала людина. Слово оприявнює людське буття засобами мислення, мовлення, відчуття тощо. Безумовно, вивчення

навколишнього світу починається з акцептації та інтерпретації, що й породжує людське мислення, яке супроводжує усі розумові та психічні процеси, зокрема мовлення. Як стверджував О. Потебня, засновник психологічного напрямку у вітчизняному мовознавстві: «слово потрібне душевній діяльності для того, щоб вона могла стати свідомою» (Потебня, 2008: 130). Дух без мови неможливий, оскільки сам утворюється за допомогою мови. Як зазначав дослідник, мислення – це активний творчий процес, який формує духовність індивіда. О. Потебня вважав, що мова – це перехід від несвідомого до свідомого, й підходив до розуміння мови та психіки як творчого процесу, розкриваючи складну структуру внутрішнього світу людини. Сам В. фон Гумбольдт не міг відмовитися від метафізичного погляду, перенісши питання на психологічне підґрунтя своїми визначеннями мови як діяльності, роботи духу, як органа думки (Потебня, 2008). У цьому контексті актуалізуються механізми мовлення та мислення, посередництвом яких формується думка, об'єктивуються в номінативах реалії світу.

Доволі влучно, на наш погляд, про це у своїй праці визначила Н. Золотова: «Розвиток психолінгвістики та інших наук про людину стимулював інтерес до влаштування «словника в голові» індивіда, який функціонує відповідно до закономірностей психічного розвитку людини – носія мови і культури. Такий словник прийнято називати ментальним, чи внутрішнім, лексиконом людини. Уявлення про ментальний лексикон як про асоціативну сітку з центральною частиною, що має безліч зв'язків, які все більше розріджуються в напрямку до периферії, характерно для сучасних досліджень індивідуальної свідомості людини, її мовної компетенції» (Золотова, 2005).

Саме духовна специфіка мови є одним із недостатньо вивчених аспектів когнітивної лінгвістики; особливості акцептації, переосмислення, аксіологічна орієнтованість та своєрідність певного програмування зумовлюють потребу у вивченні лексеми «слово» у біблійному дискурсі. «Дослідження національно-духовної специфіки мови в руслі когнітивної лінгвістики та антропоцентричного принципу розгляду мовних явищ щодо людського фактора у мові та фактора мови в людині актуалізують вивчення релігійної фразеології, яка є репрезентантом ціннісних орієнтацій носіїв мови, які сформувалися на ґрунті релігійних переконань» (Куза, 2016: 50).

Проблемами біблійної лексики та її інтерпретації займалось багато вчених (Слухай, 2005; Бердяев, 1999; Кубрякова, 1991; Лановик, 2004, 2005; Коваль, 2001; Терехова, 2000; Постовалова, 2012; Rosch, 1975; Głaz, 2017; Morgan & Barton, 1988 та інші). Сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідники визначають біблійний дискурс як окремий дискурсивний тип (Мацьків, 2006, 2012; Михайлова, 2004 та інші), учасником якого є Бог. Зацікавленість Біблією пояснюється його унікальністю як гіпертексту, де, на думку І. Огієнка, «кожний вираз відповідальний, тут кожне слово має своє особливе значення» (Огієнко, 1927: 4). Навіть І. Франко (1987) зазначав, що Біблія «творить ще й досі одну з основ людської цивілізації. Як зауважує З. Лановик «за час існування Біблія здобула визнання не тільки як релігійна книга християнства, а й як складний духовно-культурний феномен людства» (Лановик, 2004). Проблеми духовного осмислення явищ буття актуалізують на сьогодні потребу переглянути теоантропологічну концепцію, що домінувала у вітчизняній лінгвофілософській думці XI–XVII ст. Божественно-людське розуміння сутності мови, яке обстоював О. Потебня, знаходить своє чи не найповніше втілення в теоантропокосмічній концепції, зазнаючи трансформації в науковій парадигмі кінця XX – початку XXI ст. (Саннікова, 2005). Оскільки мова відкриває перед людиною сферу свідомості та самоідентифікації, слову належить ключова роль у всіх аспектах життєдіяльності (Posynodalna adhortacja apostolska verbum domini...). Природа слова по-особливому розкривається у Святому Письмі. Богопізнання, розуміння та інтерпретація істини – усе це через слово, дослідження значеннєвих параметрів якого в межах біблійного дискурсу і становить *мету* статті. Відповідно до мети визначено *завдання* наукового пошуку: з'ясувати онтологічні функції слова в межах біблійного дискурсу; окреслити основні функціонально-семантичні параметри слова як засобу матеріалізації й номінації явищ світу; дослідити дуалістичну природу слова як основного посередника діалогу *людина – Бог*.

Методи та методика дослідження

Для досягнення поставленої мети в роботі використано як загальнонаукові методи (аналіз, синтез, абстрагування,

узагальнення), так і теоретико-емпіричні, що спрямовані на визначення психолінгвістичних закономірностей трактування й розуміння поняття «слово» в біблійному дискурсі, зокрема: дискурс-аналіз, що передбачає «дослідження дискурсу/тексту із застосуванням різних психолінгвістичних методів аналізу з метою метамовної інтерпретації певних ментальних одиниць, які формують ключові смисли й цінності дискурсу/тексту» (Компанцева, 2018: 123), визначення основних значеннєвих параметрів поняття «слово»; контент-аналіз, посередництвом якого визначено кількісно-якісну об'єктивацію досліджуваної лексеми «слово», а також психологічний метод інтроспекції, який дає змогу виявити змістові образи слова в межах біблійного дискурсу як одиниці мислення людини. Дослідник П. Мацьків влучно зазначає, що «в українському мовознавстві поряд із методами традиційної семантики дедалі ширше залучаються методи когнітивної лінгвістики, лінгвоаксіології, прагмалінгвістики, що дає змогу комплексно розглянути досліджувані явища як на внутрішньомовному так і на позамовному рівнях» (Мацьків, 2012: 199).

Матеріалом дослідження став текст Біблії (*Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту / переклад митрополита Філарета (Михайла Денисенка). Електронний ресурс: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyate-pysmo/bibliya-upts-kp/>*), з якого відібрано конкретні приклади щодо уточнення психолінгвістичних та функціонально-семантичних параметрів слова, виявлення онтологічних функцій поняття «слово» в межах Святого Письма.

Результати дослідження

Інтерес сучасних дослідників зміщується в царину вивчення психологічних особливостей мови, які забезпечують розуміння адаптації людини в інформаційно-комунікативних умовах, що стрімко змінюються (Vivas, Manoilloff et al., 2019). Таке переорієнтування мовознавства призводить до заперечення розуміння мови як статичної системи знаків, кожен із яких наділений не лише внутрішньою та зовнішньою формами вираження змісту, а й особливою функцією номінативної систематизації всесвіту.

Науковці дедалі частіше звертаються до дискурсивної практики, як виміру певного комунікативного простору, змісту комунікативної дії. Уперше у вітчизняній лінгвістиці до проблем біблійної герменевтики звернулася З. Лановик. Дослідниця доводить, що «в Біблії представлена найдавніша герменевтична традиція, заснована на інтерпретації усіх видів спілкування Бога з людиною – снів, видінь, ангельських повідомлень, знаків, таємниць, пророцтв, притч, писаного слова» (Лановик, 2005). У межах біблійного дискурсу саме писане слово набуває концептуальних ознак, бо через нього відбувається основна комунікативна дія – спілкування з Богом. Як зазначає Н. Слухай, думка є невідомою нам формою енергії, відповідно відкритим залишається питання, як саме вона може впливати на матеріальні процеси. Прихильники ноосферичних теорій розглядають феномен перебування думки поза людською свідомістю й наявність її у просторі як незаперечний факт. Думка виникає і зникає іманентно до власного некерованого шляху, виявляє здатність до агресивного проникнення й нав'язливого супроводження людини. Широкий діапазон різних форм сенсорного сприйняття думки та спроба осмислити думку через коди першоелементів буття, а також анімальний і вегетативний коди свідчать про досить давні спроби людської свідомості осмислити феномен думки (Слухай, 2005). За результатами дискурс-аналізу, поняття «слово» в межах біблійного дискурсу реалізує потужне прагматичне значення – постає засобом божественної комунікації, наскрізною мегамолитвою (Zbroja, 2014). Так, С. Хоружий, проаналізувавши досвід християнських містиків і визначивши кілька форм самого висловлювання молитов, найвищим способом спілкування з Богом, який може бути доступний людині, визначає молитву, що твориться Духом, а не вустами. Існують беззаперечні факти вміння читати чужі думки, передавати інформацію на відстані за допомогою сили думки тощо. І не можна однозначно стверджувати, чи сам спосіб передачі відбувається за допомогою образів, понять чи перших і других. Подібного погляду притримується і Н. Савелюк: «З одного боку, молитва – це традиційний об'єкт богословських, теологічних, релігієзнавчих обґрунтувань, стабільний у своїх формовиявах і релігійно (конфесійно) релевантних значеннях, з іншого ж боку, це – предмет щоразу унікального індивідуального

сприйняття, осмислення, інтерпретації. Причому таке індивідуальне розуміння інколи може відбуватися паралельно або навіть усупереч традиційним, здебільшого усталеним і сакралізованим значенням, молитва неодмінно включає у себе, поряд із системою узагальнених, традиційних значень (теологічний та лінгвістичний рівні аналізу), ще й індивідуальне, контекстуально зумовлене сприйняття та осмислення конкретним своїм суб'єктом (власне психологічний та психолінгвістичний рівні аналізу)» (Савелюк, 2017: 176–177). Ґрунтовну спробу стислого опису та систематизації усіх напрацьованих до завершення першого десятиліття нашого століття спроб власне наукового підходу до дослідження молитви здійснюють Б. Спілка і К. Ледд (Спилка & Лэдд, 2015). Намагаючись надати відповідну дефініцію й узагальнюючи в цьому контексті напрацювання попередників, вчені зазначають, що молитва – це комунікативна поведінка, «забарвлена індивідуальними мотивами (наприклад, бажаннями або прагненнями), які закладені у простому факті буття людиною»; і що це свого роду бесіда, яка психологічно може сприйматися, наприклад, у контексті взаємин «між друзями або між дитиною та батьком». Водночас, як підкреслюють Б. Спілка і К. Ледд, така комунікація – більшою або меншою мірою нерівноправна; інакше кажучи, молитва «конститує високо значущу бесіду з важливими наслідками для майбутніх подій» (Спилка & Лэдд, 2015: 27–29; Савелюк, 2017).

Контент-аналіз тексту Біблії свідчить, що лексема «слово» живається 619 разів. Водночас, дискурс-аналіз дає підстави стверджувати, що в контексті біблійного дискурсу поняття «слово» реалізує унікальну палітру категоріальних значень, у межах яких воно постає не лише наскрізною мегамолитвою, самим засобом реалізації Божого промислу, але й ключовою константою буття, наділеною життєдайною силою. Тобто, «Слово» виступає ключовим знаряддям комунікації між Богом та людьми («Слово, яке було до Єремії від Господа...» (Біблія, 2004: Єремія, 21:1); «І було до мене таке слово Господнє...» (Біблія, 2004: Єзекііль 22:23), а також механізмом творення думки, осмислення божественної мудрості, пізнання й розуміння божого промислу. У біблійному контексті слово наділене цілою низкою фундаментальних онтологічних функцій. Розглянемо деякі із них (Біблія, 2004).

Слово як значеннєва одиниця. «Скільки різних слів у світі, але немає ні одного з них без значення» (І послання Павла до коринфян, 14:10).

Слово як виправдання. «Щоб був Ти виправданий у словах Своїх і переміг, коли будеш судитися» (Послання Павла до римлян, 3:4).

Слово як віра. «Тож віра від слухання, а слухання через слово Христове» (Послання Павла до римлян, 10:17); «...багато з тих, що чули слово, увірували» (Діяння, 4:4).

Слово як втілення Бога. «І Слово сталося тілом, і перебувало між нами, сповнене благодаті та правди, і ми бачили славу Його, славу як Однородженого від Отця» (Євангеліє від Іоанна, 1:14); «Бо три свідчать на небі: Отець, Слово і Святий Дух. І ці три суть єдина» (І послання Івана, 5:7); «...і Слово було Бог...» (Євангеліє від Івана, 1:1), Ісус як Слово Боже (Євангеліє від Івана, 1:1,14).

Слово як зброя «...і меч духовний, тобто слово Боже» (Послання до ефесян, 6:17).

Слово як багатство. «Тому що в Ньому ви збагатилися всім, всяким словом і всяким знанням» (І послання Павла до коринфян, 1:5).

Слово як сила Божа. «Бо слово про хрест .. для нас, що спасаємося, сила Божа» (І послання Павла до коринфян, 1:18).

Слово як пожива. «Не хлібом самим буде жити людина, але кожним словом, що виходить із уст Божих» (Євангеліє від Матвія, 4:4).

Слово як зцілення. «Та промов тільки слово – і видужає мій слуга!» (Євангеліє від Матвія, 8:8).

Слово як очищення. «А коли настав вечір, привели багатьох біснуватих до Нього – і Він словом Своїм вигнав духів...» (Євангеліє від Матвія, 8:16); «Ви вже очищені через слово, яким Я промовляв до вас...» (Євангеліє від Івана, 15:3).

Слово як Божий промисел. «Слава Божа в таїнстві слова...» (Приповідки, 25:2).

Слово як прибуток. «Отож, повчайтеся моїми словами, воно вам на користь буде» (Мудрість, 6:25).

Слово як світобудова. «І сказав Бог: Хай станеться світло! І настало світло» (Буття, 1:3).

Слово як основа буття. «Спочатку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово було Бог. Воно в Бога було споконвіку. Усе через Нього

постало, і ніщо, що постало, не постало без Нього» (Євангеліє від Івана, 1:1-3).

Слово як всюдисущність. «Бо слово живе й діяльне і гостріше від усякого двосічного меча: воно проникає аж до розділу душі й духа, суглобів і кісткового мозку, й розрізняє чуття та думки серця» (Послання Павла до євреїв, 4:12).

Слово як вічність. «Небо і земля пройдуть, слова ж Мої не пройдуть» (Євангеліє від Марка, 13,31); «Висохне трава, квітка зів'яне, а слово Бога нашого стоятиме повіки» (Ісаїя, 40:8).

Слово як прояв свободи. «Але слова Божого не ув'язнити» (2 послання Тимофію, 2:9).

Слово як світло. «Для моєї ноги Твоє слово світильник, то світло для стежки моєї» (Псалми, 119:105).

Слово як сила віри. «Істинно кажу вам: Як хто скаже горі цій: двигнись і кинься у море, та не сумніватиметься у своїм серці, лише віруватиме, що станеться за словами його, то буде йому так» (Євангеліє від Марка, 11:23).

Слово як істина. «Освятити їх у Твоїй істині: слово Твоє – істина» (Євангеліє від Івана, 17:17).

Слово як ознака ініціації Божої. «Коли ви перебуватимете в Моїм слові, то ви істинно будете учнями Моїми» (Євангеліє від Івана, 8:31).

Слово як допомога. «Не утримуй слово, якщо воно може допомогти: бо у слові пізнається мудрість і в мовленні – знання» (Сирах, 4:27-28).

Як бачимо, потенційні можливості слова характеризуються в межах біблійного дискурсу неймовірно широкою парадигмою: від первинної форми визначення буття до осмислення людиною Божого промислу та Божественної свідомості. Так, П. Мацьків зазначає: «Врахування розвитку значень тієї чи іншої мовної номінації як фрагменту «картини світу» трансформує лексичні найменування в концептуально знакові, при цьому спостерігається динаміка ціннісних парадигм: слово як знак стає знаком культури» (Мацьків, 2012: 199). Проте слову безумовно передує ідея, образ того, що пізніше має вербалізуватися. Адже перш ніж створити, навіть Творець мав уявляти продукт власної діяльності і якимось чином назвати його. Характерно, що місію номінувати тварин та рослин Бог доручив людині (Біблія, 2004: Буття, 2:20). Дати комусь ім'я –

означає окреслити об'єкт, мати ієрархічну владу, тобто, – творити над ним. У божественній співтворчості вбачає місію людини М. Бердяєв, зазначаючи, що «найліпшим шляхом поєднання свободи і любові, що має привести до апокатастасису, є розвиток творчої діяльності людини. Творчість розуміється як потрясіння людини, піднесення її до сфери божественного духу як трансцензус із феноменального світу об'єктивації (де панує необхідність, відчуження, розірваність часу, страждання, ...) в ноуменальний світ суб'єктивації. Творчість – це активний внутрішній духовний інтуїтивний пізнавальний процес, у якому завдяки релігійній вірі, граничному емоційно-вольовому напруженню здійснюється опанування істиною через розкриття духовного універсуму у внутрішньому світі особистості, через релігійний гносис, богопізнання. Та тільки цим творча діяльність людини не обмежується: адже ноуменальний світ не є завершеним, і це відкриває перед людиною можливість співтворчості з Богом, більше того, творчість виступає як головна космічна, онтологічна місія людини» (Бердяєв, 1999: 458–459, 462–463). Саме ноумен передбачає розумоосязність людини, для якої опанування чим-небудь починається з осмислення, тобто, зі слова. Слово виступає тією первинною формою, в якій зберігається сила буття; саме у слові Христа реалізує себе основа притаманної всім людям Божественної свідомості.

Здатність слова матеріалізувати явища світу реалізується не лише в номінації, але й усвідомленні того, що «слово матеріальне», а отже треба подумати, перш ніж щось висловлювати. У Святому Письмі йдеться, що вимовлене слово має владу над життям і смертю («Смерть і життя у владі язика» (Біблія, 2004: Приповідки, 18:21)). Усе залежить від думки, що продукується словом. Саме мислення визначає реальне значення кожної фрази. Таким чином, слово, сказане вголос чи подумки, має ту саму силу оцінки ситуації, ставлення до когось, чогось. Емоції, що супроводжують мовлене слово, об'єктивують сенс і значення, яке мовець вкладає у слово.

У контексті біблійного дискурсу чітко простежується дуалістичність ключових антагоністичних понять, типу: добро – зло, святість – гріх, небесне – земне, людське – божественне, тлінне – вічне тощо, натомість ключове поняття «слово» не має такої полярності. Дуалізм природи слова впливає не із самого його значення, а осмислення людиною, що свідчить про

важливий зв'язок мовлення та мислення. Наприклад, словом можна зцілитися і осквернитися, бути засудженим чи оправданим тощо (як стверджує апостол Павло, «Слово стало близьким нам – воно в нашому серці і вустах. Коли Боже Слово поселяється в нас і наповнює наші серця, і в результаті від повноти серця починають говорити уста. Тоді слова наших уст приносять зцілення душі й тілу» (Римлянам, 10:8-10) – «Не те, що входить в уста, а те, що виходить із вуст, оскверняє людину» (Євангеліє від Матвія, 15:11); «Кажу ж вам, що за кожне слово пусте, яке скажуть люди, дадуть вони відповідь судного дня! Бо зо слів своїх будеш виправданий, і зо слів своїх будеш засуджений» (Євангеліє від Матвія, 12:36-37). Проте слова не лише виходять із уст адресанта, вони доходять до свідомості адресата за посередництвом органів слуху. А оскільки, як стверджував О. Потебня (2008), люди розуміють поняття по-своєму, то чи те, що вийшло з уст того, хто говорить, образило співрозмовника, чи те, що дійшло у вуха останнього. Адже від того, як він це сприймає і що вкладає у зміст почутого слова, залежить його сприйняття дійсності. З цим пов'язано власне те, що прийнято називати опозиції сакральний/профанний, і саме від цих індивідуальних переконань залежить і зміст почутого. І подальші дії адресата, і навіть його доля. «Процеси сакралізації/десакралізації (секуляризації, профанації) є важливими для лінгвістичної науки й для розвитку мови. Так, унаслідок сакралізації, тобто надання об'єктам, предметам, особам магічного характеру, розуміння їх як сакральних, вони можуть також набувати в мові тієї чи тієї оцінки» (Піддубна, 2018: 137).

Відображення дійсності через тривимірність слова, що складається із звукової частини, внутрішньої форми та значення (за твердженням О. Потебні), співзвучне Трипостасності Бога. На погляд М. Максимовича, душа людська здатна виявляти своє внутрішнє життя трьома основними способами: образами, що мають просторове визначення; у просторі-часі невидимим рухом повітря – звуком; словом, що є найповнішим і найближчим душі способом її вираження, в якому немає однобічності ні образу, ні звуку, проте в якому обидва злиті в досконалість, первородну єдність і цілісність (Максимович, 2000). Проблемою для вдумливого вірянина чи вірування в біблійні повчання полягає в тому, як досягти історичного підтвердження з теологічних постулатів (Morgan & Barton, 1988).

Висновки

Таким чином, можемо дійти висновку, що Біблія – це не просто текст, а мегатекст, у якому поняття «слово» трансgressує за межі усталених лексикографічних трактувань і детермінує широкі функціонально-семантичні можливості, які реалізуються винятково в межах біблійного дискурсу. «Слово» виступає ключовим засобом передачі інформації, без прив'язки до чітко окресленого способу чи конкретної мови, адже Бог спілкувався з людьми без конкретного опису, якою мовою або яким саме чином це відбувалося. У межах біблійного дискурсу «слово» є центральною конструктивною силою, яка виявляє себе за різних обставин і в різний час. Призначення «слова» – Боговтілення («Слово стало плоттю»), творення світу, творення думки, пошук істини, вияв Духу тощо. «Образ і подоба» людини Богові проявляються через дар слова.

У результаті застосування контент-аналізу з'ясовано, що в межах біблійного дискурсу слово як мисленнева одиниця реалізує поряд із комунікативною низку онтологічних функцій, які можна умовно згрупувати в межах функціонально-семантичних параметрів таким чином: слово як духовне (*слово як сила віри, слово як істина, слово – Бог, слово як віра, слово як сила Божжа*); слово як дія (*слово як виправдання, слово як зцілення, слово як очищення, слово як допомога*); слово як матеріальне (*слово як зброя, слово як багатство, слово як пожива слово, як прибуток, слово як втілення Бога*); слово як універсум божественної діяльності (*слово як значеннева одиниця, слово як Божий промисел, слово як світобудова, слово як основа буття, слово як ознака ініціації Божої*). У процесі діалогу людина – Бог посередництвом слова втілюється його дуалістична природа і здійснюється матеріалізація та номінація явищ світу. Тобто, реалізуючись через мовлення, думка розкриває характер мислення людини, її внутрішній духовний потенціал. Таким чином, слова – це не лише мовні одиниці, вимова яких спричиняє коливання молекул повітря, це велика сила й енергія, що може бути як конструктивною, так і деструктивною. Велич людини й перевага над усім сущим зумовлена причиною володіння словом, зокрема його психолінгвістичним потенціалом.

Недослідженими залишаються питання емоційно-експресивної характеристики слова, екстралінгвістичної інформативності тощо,

що може бути предметом подальших наукових пошуків. Актуальною також є проблема співвідношення мислення та мовлення в контексті біблійного дискурсу, що детермінує пізнання духовної мудрості й осмислення слова як сенсу буття.

Література

- Бердяев, Н.А. (1999). *Самопознание*. Москва: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс; Харьков: Изд-во Фолио.
- Золотова, Н.О. (2005). Ядро ментального лексикона человека как естественный метаязык. *Автореф. дисс. д-ра филол. наук*. Тверь.
- Коваль, А.П. (2001). *Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові*. Київ: Либідь.
- Компанцева, Л. (2018). Психолінгвістичний опис технологічного дискурсу нових медіа. *Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика*, 23(2), 120–131. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1208639>
- Кубрякова, Е.С. (1991). *Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи*. Москва.
- Куза, А.М. (2016). Українська релігійна фразеологія: особливості функціонування в сучасному мовному просторі. *Дис. канд. філол. наук*. Львів.
- Лановик, З.Б. (2004). Художня природа Біблійних текстів: проблема рецепції та інтерпретації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 16, 7–10.
- Лановик, З.Б. (2005). Понятійне окреслення процесу інтерпретації в біблійних текстах і генеза терміна «герменевтика». *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*, 22, 156–159.
- Максимович, М. (2000). Лист про філософію. *Хроніка-2000*, 37–38, 397–401. <https://doi.org/10.1023/A:1010943513433>
- Мацьків, П. (2006). *Концептосфера БОГ в українському мовному просторі*. Дрогобич: Коло.
- Мацьків, П. (2012). Концептосфера БОГ як відображення концептуальних просторів. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, 197–203.
- Михайлова, Ю.Н. (2004). Религиозная православная лексика и её судьба (по данным толковых словарей русского языка). *Автореф. дисс. канд. филол. наук*. Екатеринбург.
- Огієнко, І. (1927). *Методологія перекладу Святого Письма та Богослужбових книг на українську мову*. (Монографія). Варшава: Друкарня Синодальна.
- Піддубна, Н. (2018). До питання про вживання релігійнознавчих термінів у лінгвістичних дослідженнях. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 6, 131–139. <https://doi.org/10.14746/sup.2018.6.16>
- Постовалова, В. (2012). Религиозные концепты в теолингвистическом представлении. К. Гадомского & К. Кончаревич (Ред.), *Теолингвистика*, (с. 143–152). Београд: Изд-во Универзитет у Београду – Православни богословски факултет.
- Потебня, А.А. (2008). *Мысль и язык*. Київ: Освіта України.
- Савелюк, Н. (2017). Психолінгвістичні універсалії розуміння молитви «Отче наш» (дискурсивний підхід). *East European Journal of Psycholinguistics*, 4(1), 175–187. doi: 10.5281/zenodo.831702

- Саннікова, Л.П. (2005). *Свята Мова Творця у Звичаї Народу: Еніофеноменологія староукраїнської культури*. Київ: Видавництво «Аратта».
- Слухай, Н. (2005). Метафори «ДУМКИ» / «МЫСЛИ» в аспекті теорій ноосфери: літературно-нормативний, художньо-мовний реєстри. *Біблія і культура*, 7, 395–400.
- Спилка, Б., & Лэдд, К. (2015). *Психологія молитви*. Харків: Гуманитарний центр.
- Терехова, Д.І. (2000). *Особливості сприйняття лексичної семантики слів: Психолінгвістичний аспект*. Київ: Київський державний лінгвістичний університет.
- Франко, І. (1987). Сучасні дослідження над Святим Письмом. (Т. 1–50). (Т. 38, с. 403–439). Київ: Наук. думка.
- Głaz, A. (2017). Worldview as cultural cognition. *Language, Mind, Culture, and Society*, 1(1), 34–53.
- Morgan, R., & Barton, J. (1988). *Biblical Interpretation*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780192132567.001.0001>
- Rosch, E. (1975). Cognitive Representation of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology*, 104, 192–233. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.104.3.192>
- Vivas, L., Maniloff, L., García, A., Lizarralde, F., & Vivas, J. (2019). Core Semantic Links or Lexical Associations: Assessing the Nature of Responses in Word Association Tasks. *Journal of Psycholinguistic Research*, 48, 243–256. <https://doi.org/10.1007/s10936-018-9601-8>
- Posynodalna adhortacja apostolska verbum domini ojca świętego Benedykta XVI do biskupów i duchowieństwa do osób konsekrowanych i wiernych świeckich o słowie bożym w życiu i misji kościoła* (н.д.). Режим доступу: https://w2.vatican.va/content/dam/benedict-xvi/pdf/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20100930_verbum-domini_pl.pdf
- Zbroja, B. (2014). Zjawisko modlitwy, jako istotny czynnik wiary w Nowym Testamencie. R. Bogacz (Ed.), *Wiara i jej przekaz w Piśmie Świętym – Faith and its message in the Scriptures* (p. 49–72). Kraków [in Polish].

Джерельна база

Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту: в українському перекладі з паралельними місцями. (2004). Київ: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату.

References

- Berdiajev, N.A. (1999). *Samopoznanye [Selfknowledge]*. Moscow: ZAO Yzd-vo ЭКСМО-Press; Xarkov: Yzd-vo Folyo [in Russian].
- Zolotova, N.O. (2005). Yadro mentalnogo leksikona cheloveka kak yestestvennyy metayazyk [The core of mensual vocabulary as a natural metalanguage]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Tver [in Russian].
- Koval, A.P. (2001). *Spochatku bulo slovo: Krylati vyslovy biblijnogo pochodzhennya v ukrajinskij movi [At first it was a word: Alar phrasings of biblical genesis]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

- Kompantseva, L. (2018). Psyholingvistychnyj opys texnologichnogo dyskursu novyx media [Psycholinguistic description of technological didcourse of new medias]. *Psyholingvistyka – Psycholinguistics*, 23(2), 120–131. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1208639> [in Ukrainian].
- Kubryakova, E.S. (1991). *Chelovecheskij faktor v yazyke. Yazyk i porozhdenije rechi* [Human factor in a language. Language and a generation of speaking]. Moscow [in Russian].
- Kuza, A.M. (2016). Ukrajinaska religijna frazeologija: osoblyvosti funktsionuvanna v suchasnomu movnomu prostori [Ukrainian religion phraseology: special features of function in a modern language space]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
- Lanovyk, Z.B. (2004). Hudozhnya pryroda Biblijnyh tekstiv: problema retseptsiji ta interpretatsiji [Artistic Nature of the Biblical Texts: the Problem of Reception and Interpretation]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr State University of Ivan Franko*, 16, 7–10 [in Ukrainian].
- Lanovyk, Z.B. (2005). Ponyatijne okreslennya protsesu interpretaciji v biblijnyh textah I geneza termina «germenevtyka» [Terminological definition of the interpretation process in biblical texts and genesis of the term «hermeneutic»]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr State University of Ivan Franko*, 22, 156–159 [in Ukrainian].
- Maksymovych, M. (2000). Lyst pro filosofiyu [The letter about phylosophy]. *Chronika-2000 – Memorial-2000*, 37–38, 397–401. <https://doi.org/10.1023/A:1010943513433> [in Ukrainian].
- Matskiv, P. (2006). *Kontseptosfera BOG v ukrajinskomu movnomu prostori* [Kontseptosphere GOD in the space of Ukrainian]. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
- Matskiv, P. (2012). Kontseptosfera BOG jak vidobrazhennia kontseptualnyx prostoriv [GOD Conceptosphere as a reflection of conceptual spaces]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri – Native Word in Ethno-cultural Dimention*, 197–203 [in Ukrainian].
- Myxajlova, J.N. (2004). Religioznaja pravoslavnaja leksika i jejo sudba (po dannym tolkovyx slovarej russkogo jazyka) [Religion orthodox vocabulary and its' lot (according to present explanatory dictionaries of Russian language)] *Extended abstract of candidate's thesis*. Jekaterinburg [in Russian].
- Ohiyenko, I. (1927). *Metodologiya perekladu Svyatogo Pysma ta Bogosluzhbovyx knyga na ukrajynsku movu* [Methodology for translating the Scriptures and Liturgical books into Ukrainian]. Warsaw: Drukarnya Synodalna [in Ukrainian].
- Piddubna, N. (2018). Do pytannya pro vyzhyvannya religijeznavchyx terminiv u lingvistychnyx doslidzhennyax [On the use of Religious terms in Linguistic Studies]. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 6, 131–139. <https://doi.org/10.14746/sup.2018.6.16> [in Ukrainian].
- Postovalova, V.I. (2012). Religioznyje kontsepty v teolingvisticheskom predstavlenii [Religious Concepts in Theolinguistic Representation]. In A. Gadomskij & K. Koncharevich (Eds.), *Teolingvistika – Theolinguistics* (pp. 143–152). Beograd: Publishing house University in Beograd – Orthodox Theological faculty [in Russian].
- Potebnia, A. (2008). *Mysl i yazyk* [Thought and language]. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Russian].
- Saveluk, N.M. (2017). Psyholingvistychni universaliji rozuminna molytvy «Otche nash» (dyskursyvnyj pidxid) [Psycholinguistic Universities of Understanding

- Our Father's Prayer (discursive approach)]. *East European Journal of Psycholinguistics*, 4(1), 175–187. doi: 10.5281/zenodo.831702 [in Ukrainian].
- Sannikova, L.P. (2005). *Svyata Mova Tvorca u Zvychayi Narodu: Eniofenomenologiya staroukrayynskoyi kultury [The Creator's Holy Language in the Custom of the People: the Ethiophenomenology of Ancient Ukrainian Culture]*. Kyiv: Publisher «Aratta» [in Ukrainian].
- Slukhai, N. (2005). Metafory «DUMKY» / «MYSLI» v aspekti teorij noosfery: literaturno-normatyvnyj, xudozhno-movnyj registry [Metaphors «THOUGHTS» / «THOUGHTS» in the aspect of noosphere theories: literary-normative, artistic and linguistic registers]. *Biblija i kultura – Bible and culture*, 7, 395–400 [in Ukrainian].
- Spilka, B., & Ladd, K. (2015). *Psicholohiya Molitvy [The psychology of prayer]*. Kharkiv: Humanitarnyi Tsentр [in Russian].
- Terexova, D.I. (2000). *Osoblyvosti spryjnnyattya leksychnoji semantyky sliv: psyxolingvistychnyj aspect [Features of Perception of Lexical Word Semantiks: Psycholinguistic Aspect]*. Kyiv: Kyiv State Linguistic University [in Ukrainian].
- Franko, J. (1987). *Suchasni doslidy nad Sviatym Pysmom [Contemporary Experiences of Scripture]*. (Vol. 38, pp. 403–439). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Głaz, A. (2017). Worldview as cultural cognition. *Language, Mind, Culture, and Society*, 1(1), 34–53.
- Morgan, R. & Barton, J. (1988). *Biblical Interpretation*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780192132567.001.0001>
- Rosch, E. (1975). Cognitive Representation of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology*, 104, 192–233. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.104.3.192>
- Vivas, L., Manoiloff, L., García, A., Lizarralde, F., & Vivas, J. (2019). Core Semantic Links or Lexical Associations: Assessing the Nature of Responses in Word Association Tasks. *Journal of Psycholinguistic Research*, 48, 243–256. <https://doi.org/10.1007/s10936-018-9601-8>
- Posynodalna adhortacja apostolska verbum domini ojca świętego Benedykta XVI do biskupów i duchowieństwa do osób konsekrowanych i wiernych świeckich o słowie bożym w życiu i misji kościoła*. Retrieved from https://w2.vatican.va/content/dam/benedict-xvi/pdf/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20100930_verbum-domini_pl.pdf
- Zbroja, B. (2014). Zjawisko modlitwy, jako istotny czynnik wiary w Nowym Testamencie. R. Bogacz (Ed.), *Wiara i jej przekaz w Piśmie Świętym – Faith and its message in the Scriptures* (p. 49–72). Krakow [in Polish].

Source Base

Biblija. Knyhy Sviashchennoho Pysannia Staroho i Novoho Zavitu: v ukrajynskomu perekładi z paralelnymy miscamy [Bible. The Old and New Testament Scriptures: translated from parallel sites]. (2004). Kyiv: Publication of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті вперше розглянуто психолінгвістичні атрибути лексеми «слово». **Мета.** Дослідити значеннєві параметри, які реалізує лексема «слово» в межах біблійного дискурсу.

Методи. У роботі використано загальнонаукові методи, як-то аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, і безпосередньо теоретико-емпіричні з метою виявлення психолінгвістичних закономірностей трактування й розуміння поняття «слово» в біблійному дискурсі, зокрема: дискурс-аналіз, контент-аналіз, а також метод спостереження та описовий метод, які дали змогу визначити, що Біблія – це не просто текст, а мегатекст, у якому поняття «слово» трансресує за межі усталених лексикографічних трактувань і детермінує широкі функціонально-семантичні можливості, які реалізуються винятково в межах біблійного дискурсу.

Результати дослідження. Визначено характерні онтологічні функції поняття «слово» на конкретних прикладах із Біблії. Особливу увагу приділено слову як основному комунікативному засобу, що реалізується без прив'язки до чітко окресленого способу чи конкретної мови. Виявлено основні функціональні параметри слова. З'ясовано, що в контексті теоантропологічної концепції слово має божественне походження й наділене як конструктивною, так і деструктивною силою. У Святому Письмі слово постає унікальним способом світобудови, Боговтілення, творення думки, пошуку істини, пізнання божественної мудрості тощо. Тривимірність слова співвідносна з Трипостасністю Бога. Тобто, слова – це не лише мовні одиниці, вимова яких спричиняє коливання молекул повітря, це велика сила й енергія. «Образ і подоба» людини Богові виявляються через осмислення слова. Велич людини й перевага над усім суцям зумовлена причиною володіння даром слова.

Висновки. Отже, слово наділене унікальним потенціалом впливу на мислення, свідомість та світосприйняття людини. Слово як дискурсивну одиницю варто розглядати не лише з погляду семантико-синтаксичних, когнітивно-прагматичних та інших особливостей, але й, зокрема, психолінгвістичних критеріїв освоєння буття.

Ключові слова: слово, природа слова, функції слова, біблійний дискурс, психолінгвістичний аналіз.

Ивасишина Татьяна, Руденко Ирина. Природа слова в контексте библейского дискурса: психолингвистический анализ

АННОТАЦИЯ

Вступление. В статье впервые рассмотрены психолингвистические атрибуты лексемы «слово». **Цель.** Исследовать смысловые параметры, которые реализует лексема «слово» в рамках библейского дискурса.

Методы. В работе использованы такие общенаучные методы как анализ, синтез, абстрагирования, обобщения, и непосредственно теоретико-эмпирические с целью определения психолингвистических закономерностей

толкования и понимания понятия «слово» в библейском дискурсе, а именно: дискурс-анализ, контент-анализ, а также метод наблюдения и описания, которые дали возможность определить, что Библия – это мегатекст, в котором понятие «слово» трансгрессирует за пределы утвержденных лексикографических толкований и детерминирует широкие функционально-семантические возможности, которые реализуются исключительно в пределах библейского дискурса.

Результаты исследования. Определено характерные онтологические функции понятия «слово» на конкретных примерах из Библии. Особое внимание уделено слову как главному коммуникативному средству без привязки к четко определенному способу или языку. Выявлены основные функциональные параметры слова. Выяснено, что в контексте теоантропологической концепции слово имеет божественное происхождение и наделено как конструктивной, так и деструктивной силой. В Святом Письме слово есть уникальным способом миростроения, Боговоплощения, созидания мысли, поиска истины, познания божественной мудрости и т.п. Трехмерность слова соотносится с Триипостасностью Бога. То есть, слова – это не только языковые единицы, это великая сила и энергия. «Образ и подобие» человека Богу проявляются через дар слова. Величие человека обусловлены причиной владения даром слова.

Выводы. Таким образом, слово имеет уникальный потенциал влияния на мышление, сознание и мировосприятие человека. Слово как дискурсивную единицу следует рассматривать не только с точки зрения семантико-синтаксических, когнитивно-прагматических и других особенностей, но и, в частности, психолінгвістических критериев освоения бытия.

Ключевые слова: слово, природа слова, функции слова, библейский дискурс, психолінгвістический анализ.